

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Helena Antonová

III. ročník – kombinované studium

Obor: pedagogika – veřejná správa

Soužití více generací

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph. D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

V Olomouci dne 17.6.2010

Děkuji Doc. PaedDr. Marcela Musilové, Ph. D, za odborné vedení a poskytování cenných rad a připomínek při práci.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 POJMY.....	7
1.1 Rodina	7
1.2 Generace	7
1.3 Senior	7
1.4 Geriatrie	8
2 SOUŽITÍ VÍCE GENERACÍ.....	9
2.1 Dětství a dospívání – děti	9
2.2 Dospělost – rodiče	11
2.3 Stáří – prarodiče.....	12
3 VĚKOVÉ ROZLOŽENÍ ČESKÉ POPULACE V OBRAZECH STATISTIKY.....	15
3.1 Statistické soužití více generací	15
3.2 Rozložení populace podle věkových skupin	17
3.3 Očekávaný vývoj české populace	19
4 POSTAVENÍ SENIORŮ V SOUČASNÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI...22	
4.1 Postavení seniora ve společnosti	22
4.2 Právní postavení seniorů	23
4.3 Ústavní péče o seniory	24
4.4 Senior v rodině – soužití tří generací	25
5 PROGRAMY NA PODPORU STÁRNUTÍ.....	27
5.1 Český program na podporu stárnutí	27
6 KAZUISTIKY SLEDOVANÝCH RODIN.....	29
6.1 Metodologie	29
6.2 Kazuistika rodiny Novotných	29
6.3 Kazuistika rodiny Opletalových	31

ZÁVĚR.....	34
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	35
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	37
PŘÍLOHY	
ANOTACE	

ÚVOD

Soužití více generací nepatří mezi často diskutovaná témata. Možná proto mne toto téma zaujalo. Sama se v současné době starám o nemocnou matku a postupně zjišťuji, jaké problémy přináší péče o seniora.

Z každého z nás jednou bude senior, ať už jako babička či dědeček, nebo bezdětný senior, budeme se muset o sebe umět postarat, a to s pomocí rodiny nebo různých služeb. Je důležité se na toto období života připravit, a zároveň je to nesmírně těžké.

Cílem mé práce je zamyšlení o chování a postojích současné společnosti k nastupující generace seniorů. Kladu si otázku zda a jak je naše společnost připravena na péči o vysoký počet seniorů, který se dle demografických výzkumů bude nadále zvyšovat. Pokud za padesát let bude populace seniorů tvořit třetinu obyvatelstva, nebude se na ni pohlížet jako menšinovou skupinu, tak jak je tomu dosud. Bude velkou součástí společnosti ve všech aspektech života.

„Kvalita života ve stáří je hodnota a průřezové téma, které přesahuje hranice administrativních kompetencí a úrovní veřejné správy. Vyžaduje ucelený a komplexní přístup a spolupráci napříč sektory společnosti. Vyžaduje strategické partnerství vlády a samosprávy k naplnění závazku vyšší kvality života ve stáří. Měli bychom si všichni položit otázku, jaké chceme stáří pro sebe a pro své rodiče a co je nezbytné k naplnění naší představy učinit. Téma stárnutí populace a kvality života ve stáří se týká nás všech.“¹

¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2010*. Praha : MPSV, 2008. ISBN 978-80-86878-65-2.

1 POJMY

1.1 Rodina

Nejběžnější definice rodiny – „*skupina charakterizovaná společným bydlením a spoluprací dospělých obou pohlaví a dětí, které zplodili nebo adoptovali*“.²

1.2 Generace

O generaci hovoří Encyklopedický slovník jako o: „*souboru osob, které se narodily a žily přibližně v téže době bez ohledu na příbuzenský nebo jiný vztah*“.³

Definice generace podle Slovníku cizích slov zní: „*pokolení, vrstevní soubor organismů; 1. skupina osob narozených v témže roce nebo v témže časovém rozmezí; 2. potomci jedné dvojice rodičů; potomci všech stejně starých rodičů*“.⁴

Ovšem dle mého názoru nejvystižněji charakterizuje generaci toto tvrzení: „*Generace jsou velké sociální skupiny, které spojují určité znaky, především sociálního charakteru*“.⁵

1.3 Senior

Sak charakterizuje kategorii seniorů takto: „*Senior je kategorie sociologická a biologická. Sociologická složka způsobuje sociokulturní relativitu kategorie seniora a dokonce proměnlivost v různých sociálních a*

² BOUDON, R. *Sociologický slovník*, Olomouc, 2004, s. 169. ISBN 80-244-0735-5.

³ *Encyklopedický slovník*. 1. vyd. Praha :Odeon, 1993. ISBN 80-207-0438-8.

⁴ REJMAN, L. *Slovník cizích slov*. 1.vyd. Praha,1966. s. 150.

⁵ SAK, KOLESÁROVÁ-SAKOVÁ. *Reflexe postavení seniorů ve společnosti*, výzkumná zpráva z kvalitativního výzkumu metodou focus group. Výstup z projektu (2D06021) :Proměna sociálního obsahu kategorie seniorů. Příspěvek k sociologii třetího věku. Číslo aktivity : A80409. Praha :ASOV, 2008.

věkových skupinách. Známa je „rozmazanost“ spodní hranice stáří a identifikace starého člověka s rostoucím věkem hodnotitele. Pro desetileté dítě je třicetiletý mladík starý a s přibývajícím věkem se vzdaluje hranice stáří. Identita seniora je společenský produkt, který je opakovaně redefinován vývojem společnosti a jejími proměnami.“⁶

1.3 Geriatrie

„Lékařský obor zabývající se diagnózou a léčbou chorob starých osob a péčí o ně.“⁷

⁶ SAK, KOLESÁROVÁ-SAKOVÁ. Zpráva z výzkumu „Názory a postoje české populace k seniorům“. 2008

⁷ VOKURKA, M. HUGO, J. a kol. *Velký lékařský slovník*. Praha : Maxdorf, 2003. ISBN 80-85912-97-X.

2 SOUŽITÍ VÍCE GENERACÍ

Všichni jsme součástí nějakého řetězce. Mezigenerační konfrontace je pro všechny zúčastněné strany velice důležitá.

O více generačním soužití lze laicky hovořit v případě, že pod jednou střechou spolu žijí dvě a více generace. Pro tuto práci samozřejmě jsou nejvýznamnější alespoň tři generace v jednom společném bydlení.

Každý z nás má v daném okamžiku nezastupitelnou roli, ať už roli rodiče nebo dítěte. Tyto role se ovšem v určitém časovém úseku mění. Z dětí se stávají rodiče, posléze prarodiče. Pokud je více generační soužití hodnotné, tyto role velice působí na osoby, které se na svou novou roli teprve připravují a hledají způsob, jak se s ní vypořádat. Zainteresovaní jedinci mohou pozorovat negativa i pozitiva, brát zkušenosti z těchto mezigeneračních konfrontací. A právě proto veškeré vzory budoucích rolí jsou tak důležité. Na druhé straně se učí žít v blízkosti osob jiného věku, učí se s nimi komunikovat, vycházet s nimi.

Na více generační soužití lze pohlížet z několika úhlů. Ten nejdůležitější je asi ze strany zúčastněných osob. Budeme-li hovořit o tří generačním soužití, lze za tyto aktéry považovat skupinu dětí, rodičů a prarodičů. Každá z těchto skupin má svá specifika.

2.1 Dětství a dospívání - děti

Skupina dětí, ať už jakékoliv věkové kategorie, z hlediska více generačního soužití se může jevit jako skupinou nejdůležitější.

Dětství je nejdůležitějším obdobím života. Během dětství se formuje osobnost jedince. Každý jedinec si již od narození vytváří vztahy k jiným

osobám. Tyto první vztahy jsou bezesporu velmi důležité, a jsou předpokladem funkčních vztahů v rodině, ale nejenom tam.

Průběh dětství hraje nezastupitelnou roli. Jaký model v rodině nastolíme, takový si dítě pravděpodobně odnese i do dalšího života.

Role dítěte ovšem má ovšem i svá specifika, a někdy i úskalí. Ne vždy se jim dostává tolik pozornosti, kolik si zaslouží. Pokud jsou prarodiče vitální a jsou schopni, a chtějí pečovat o vnoučata, jejich přínos při výchově je značný.

„Od prarodičů se děti mohou naučit, že pouhá snaha být úspěšný nestačí. Prarodiče mají většinou aktivní věk za sebou, nebo pokud ještě pracují, nejsou už tolik orientováni na svou kariéru. I když ještě nejsou v důchodu, už si více méně ujasnili, čeho chtějí dosáhnout, a nemusejí vyvíjet příliš velké úsilí. Mohou se uvolnit, obracet k hodnotám, které v boji o existenci přicházely zkrátka. Generaci vnoučat mohou poukazovat na jiný životní styl, vyznačující se lidskou vzájemností.“⁸

Charakteristická je dětská skupina i tím, že žije v přítomnosti. Děti neumějí plánovat budoucnost nebo se ohlížet do minulosti. Pro ně je jen dnes a zrovna momentální situace. Žijí každý okamžik naplno.

Dále lze přiřknout velkou důležitost i období dospívání, adolescence. Je to přechod mezi dětstvím a dospělostí. Velmi důležité je především rozvoj vlastní identity, hlavně porozumění sám sobě. Rodina v těchto případech hraje obrovskou roli, zejména svým sociálním zázemím. I když někdy vztahy

⁸ HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. Praha :Portál, 1996. s. 31-32. ISBN 80-7178-105-3

v rodině se mohou zdát velmi napjaté, neboť dospívající bývají nadměrně kritičtí, mohou být přecitlivělí a vztahovační.⁹

Tento stav se začne měnit až s nastupující dospělostí.

2.2 Dospělost - rodiče

V dospělosti si již uvědomujeme pomíjivost okamžiku, jsme schopni pohlížet do budoucnosti, ale vycházet i z minulosti. Důležitá je i příprava na stáří. Již J. A. Komenský se ve svém díle „Pampaedia“ neboli „Vševýchova“, v jednom z osmi stupňů obsáhl školu stáří a školu smrti. Se stářím a smrtí se v běžném životě setká každý z nás. Měli bychom se především uvědomit, že jak se my chováme ke starším, dáváme tím příklad i mladším, a ti se mohou tak jednou chovat k nám.

Dospělost v současné době přináší nárůst povinností, řešení úkolů, větší odpovědnost. V této době probíhá několik zásadních životních mezníků. Může se jednat o profesní stabilitu či uzavření manželství. V každém případě je jakýkoliv z těchto kroků velmi zásadní pro další život. Například rodičovství změní zcela zásadně veškeré hodnoty dosavadního života. Ubírá hlavně osobní svobodu, osobní nezávislost. Taktéž díky náročné profesi se hodnoty mění. Může trpět i péče o děti. Jsem ochotna se ztotožnit s tvrzením některých seniorů, že průběh dětství si daleko více užívají až u svých vnoučat.

„Dospělost se vyznačuje značnou stabilitou, utlumením vývoje jak biologického, tak sociálního. Tato životní fáze a střední generace je pro společnost nosnou generací, představuje páteř, která je oporou pro

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha :Karolinum, 2008. ISBN 80-246-0956-8.

připravující se generaci dětí a mládeže i pro „odcházející“ generaci seniorů.“¹⁰

Velkou měrou jsou přínosné i nabyté životní zkušenosti. Jak ty negativní, například rozpad manželství nebo ztráta zaměstnání, mají vysoký podíl na kvalitě osobního života a mohou se odrážet ve vzájemných vztazích. Zvládnutí několika různých rolí najednou, jak rodičovských a zároveň i partnerských a profesních, může být velmi náročné.

Naopak postupem času se ve střední dospělosti začnou odpoutávat z vazeb na rodinu. Rodičovské role se začnou měnit. Děti se začínají osamostatňovat. Ovšem rodiče se někdy pokoušejí řídit a zasahovat do života svých dospívajících dětí. Zde mohou nastat mezigenerační konflikty. Rodiče si většinou neuvědomují, že se snaží svými dětmi manipulovat. Ovšem dospívání svých dětí musejí akceptovat jako nezvratitelnou skutečnost a vyrovnat se s ní. Postupem času se tyto konflikty urovňují, a obě skupiny se vyrovnávají se svou novou rolí a postavením v rodině. Postupem času najednou zjistíme, že se blíží odchod do důchodu, a dospělost se najednou nepozorovaně změnila ve stáří.

2.3 Stáří - prarodiče

Stáří rozděluje Vágnerová na dvě období. A to na období raného stáří, 60-75 let a na období pravého stáří, 75 a více let. Významným sociálním mezníkem je odchod do důchodu. Ovšem někteří senioři odmítají tuto skutečnost přijmout. Nereflektují na tuto skutečnost a snaží se ve své profesní pozici udržet co nejdéle. Je možné to řešit i částečnými úvazky.

¹⁰ SAK, KOLESÁROVÁ-SAKOVÁ. *Zpráva z výzkumu „Názory a postoje české populace k seniorům“*. Projekt : Proměna sociálního obsahu kategorie generace seniorů. Příspěvek k sociologii třetího věku. Praha : ASOV (řešitelské pracoviště), 2008

Na roli seniora, můžeme ho nazvat i důchodce, je velice těžké se připravit. Pokud jsme na stáří připraveni, podaří se nám s tím lépe vyrovnat. Důležité je vyrovnat s novou rolí, přijmout změny jak v sociální sféře, tak i psychické a biologické.

Po celoživotní práci se senioři mohou najednou ocitnout s přemírou volného času a neví jak s ním naložit. Nejdůležitější ovšem je zdraví. Pokud senior nemá vážnější zdravotní komplikace, je pro něj samozřejmě tato situace daleko jednodušší. Může se věnovat svým koníčkům a zálibám. Seniorský věk je i specifický pro dané pohlaví, jinak reagují muži a jinak ženy. Zejména některé mohou trápit značné hormonální změny, zpravidla pak úbytek pohlavních hormonů. Tempo stárnutí je pro každého jedince individuální. Velkou roli může hrát i dědičnost. Někoho zasáhne více, jiný ho téměř nepocítí. Důležité je zaujmout realistický postoj k těmto novým skutečnostem.

Následkem procesu stárnutí jsou strukturální a funkční změny mozku, v podstatě dochází k úbytku mozkové tkáně. Vše se projevuje v psychosociálních změnách. To může mít za následek, že starší lidé bývají pomalejší, mají zpomalenější reakce. Zhoršovat se může i percepce a pozornost. Dochází ke zpomalování zpracovávání informací v centrálním nervovém systému.

Dále se mohou zhoršovat zrakové a sluchové funkce.

Již v raném stáří se mohou objevovat potíže s pamětí. Obzvláště u krátkodobé paměti jsou tyto problémy značné.

Ovšem na druhou stranu starší lidé mají hodně zkušeností, projevuje se lepší porozumění vlastním emocím. Dochází ke zklidnění emočního prožívání.

„Stárnoucí člověk preferuje klid a pohodu, to znamená, že se snaží dosáhnout stavu, kdy jeho emoční prožívání není zatěžováno ničím, co by mohlo vyvolávat intenzivnější emoce, dokonce ani tehdy, kdyby byly pozitivní.“¹¹

Důležitá je v těchto případech společnost, která nastavuje pravidla. V současné době je velkým přínosem zřizování programů na využití nejen volného času, ale i na vzdělávání. Zde můžeme hovořit o celoživotním vzdělání, například o Univerzitě třetího věku, ale i jiných programech, které umějí zaplnit volný čas. V poslední době je toto téma velmi diskutované, a těchto programů pro seniory začíná velkou měrou přibývat.

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*. Praha :Karolinum. 2008. ISBN 978-80-246-1318-5. s 257.

3 VĚKOVÉ ROZLOŽENÍ ČESKÉ POPULACE V OBRAZECH STATISTIKY

3.1 Statistické soužití více generací

„Ještě v minulém století představovala základní typ rodiny takzvaná velká (otevřená, rozšířená, vícegenerační) rodina, v níž vedle sebe trvale žili a pracovali příslušníci několika generací. Tato velká rodina nebyla jen prostorem společné fyzické přítomnosti, ale především dominantní jednotkou ekonomického a sociálního zabezpečení.“¹²

V současné době je velmi ojedinělé žijí-li tři či čtyři generace pospolu. Není zmapován počet takto žijících domácností.

„Soužití starých rodičů s rodinami jejich dětí v jedné domácnosti je celkově málo frekventované, častější je tato forma v případě osamělé (rozvedené, ovdovělé) matky.“¹³

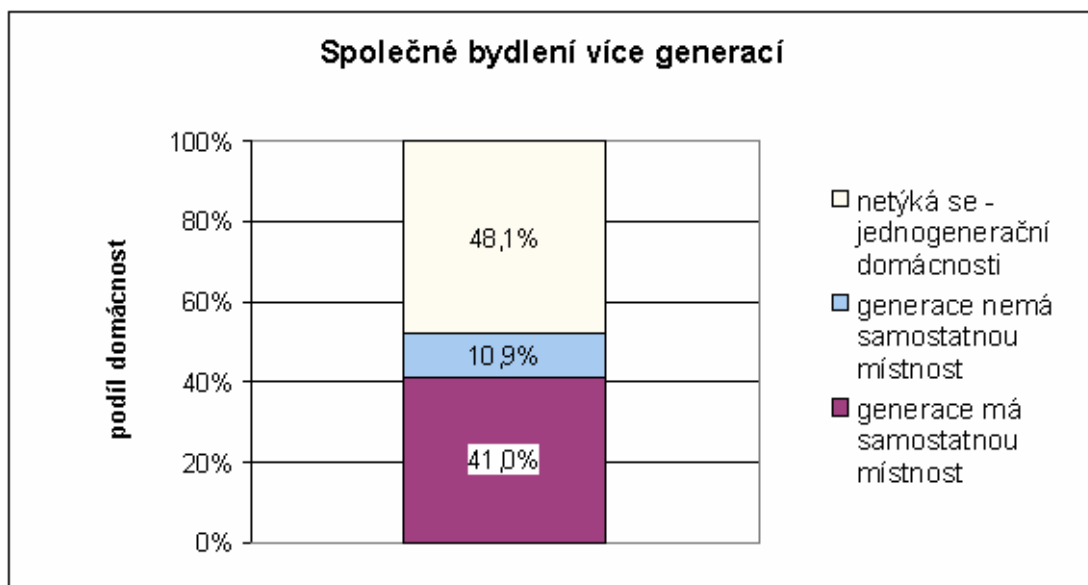
Z grafu číslo 1 vyplývá, že zhruba u 52% hospodařících domácností v České republice, se jedná o společné soužití více generací v bytě.¹⁴ Ovšem tento graf již nezmiňuje, zda se jedná o dvě či více generační soužití. Není zmapován počet takto žijících domácností. Můžeme se tedy jen dohadovat o podílu tří generačního soužití.

¹² WOLF, J. a kol. *Umění žít a stárnout*. Praha : Svoboda, 1982, s. 32.

¹³ MPSV ČR (online). *Národní zpráva o rodině*. Dostupné na http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf (cit. 20.3.2010)

¹⁴ Český statistický úřad (online). Dostupné na http://www.olomouc.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/3008-03-v_roce_2001-charakteristiky_bydleni (cit. 22.3.2010).

Graf číslo 1 : Společné bydlení více generací

© Český statistický úřad, 2009

Ještě v první polovině minulého století bylo zvykem si své rodiče, zejména na vesnicích, nechávat v přístavcích u hlavní obytné budovy, tzv. výmincích. Postupem času, převážně v druhé polovině 20. století, se díky přesídlování do měst od tohoto upustilo. Zlepšující se poválečná ekonomická situace dovolila nově sezdáným párům pořizovat si své vlastní bydlení. Hlavní příčinou byla vznikající panelová výstavba v druhé polovině minulého století. Socialistická vláda tehdejšího Československa ve velké míře umožňovala a podporovala bydlení mladých lidí a jejich osamostatnění. Byly k dispozici novomanželské půjčky, které pomáhaly finanční situaci mladých rodin vylepšit. Bydlení bylo dostupné téměř pro všechny sociální skupiny. I toto zapříčinilo, že péče o seniory byla nechána na nich samých, což vyústilo ve zvyšující se počet domovů důchodců a jiných typů bydlení s pečovatelskou službou. Někteří senioři nebyla schopni se sami o sebe postarat. Díky novým nemocem spojených zpravidla se stářím, vznikl nový lékařský obor zvaný geriatric.

Geriatricie se specializuje na zdravotní stavy ve stáří. Některé nemoci jsou právě spojeny s rostoucím věkem. Tento obor je velmi mladý, ale díky nárůstu starší populace velmi potřebný.

3.2 Rozložení populace podle věkových skupin

Celkový počet osob ve věku 60 a více let, podle posledního sčítání lidu v roce 2001, je 1 883 783 z celkového počtu osob 10 230 060. Což je 18,4% z celkové populace, viz tabulka číslo 1 v příloze. V současné době můžeme tedy skupinu osob nad 60 let označit za téměř pětinou. Nelze zatím říci, že tato čísla jsou alarmující. S těmito hodnotami nelze v podstatě nic udělat. Nelze vyvraždit část populace jen proto, že jejich věk přesáhl číslo 60. S tím se současná společnost musí smířit, ale hlavně začít pracovat na tom, aby se byla schopná o tuto polovici adekvátně postarat, jelikož jim vděčíme za to, že jsme zde a to co jsme.

V roce 1950 byl podíl obyvatel ve věku 0-14 let přes 26% a podíl osob ve věku 65 let a více, zhruba 8%, viz graf číslo 3.¹⁵

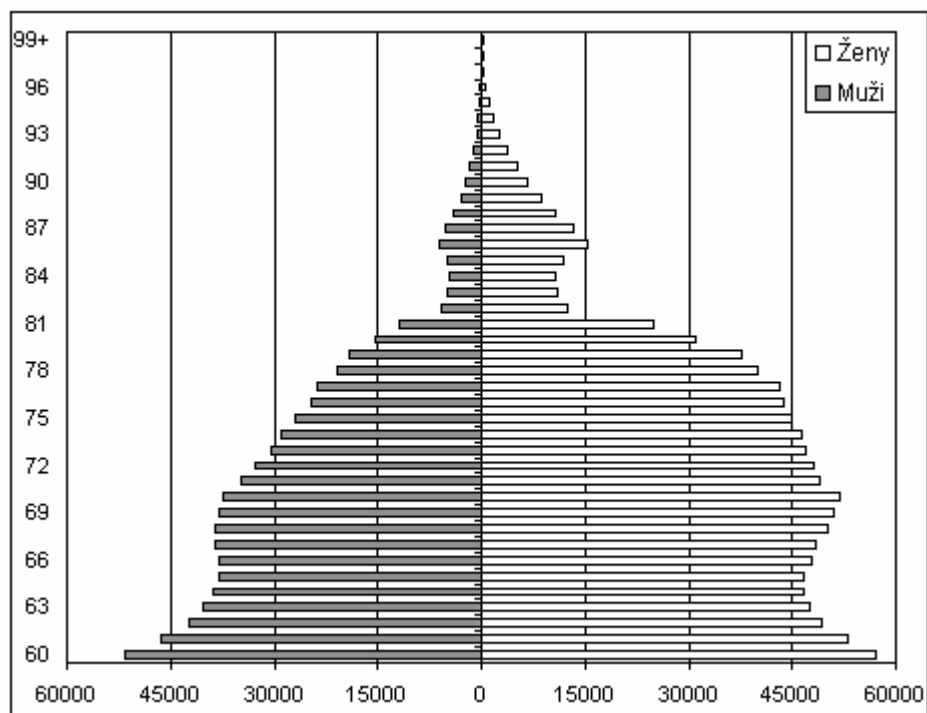
Během následujících zhruba padesáti let se počet těchto populací srovnal na stejnou úroveň. Obě tyto populace mírně překročili hranici 14%. Lze tedy říci, že na jedno dítě připadá jeden prarodič.

Současné rozložení věkové struktury seniorů je patrná z grafu číslo 2.¹⁶ Tyto údaje jsou dostupné pouze z roku 2001. Nejsilnější skupinou jsou

¹⁵ Graf číslo 3. Český statistický úřad (online). Dostupné na http://notes2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/podil_obyvatel_ve_vekove_skupine_0_14_a_65_a_vice_let_v_letech_1950_2008 (cit. 22.3.2010)

senioři v rozmezí 60 a 70 let věku. S přibývajícím věkem se obsazenost těchto skupin zmenšuje. Nejmenší podíl seniorů je ve věku nad 90 let.

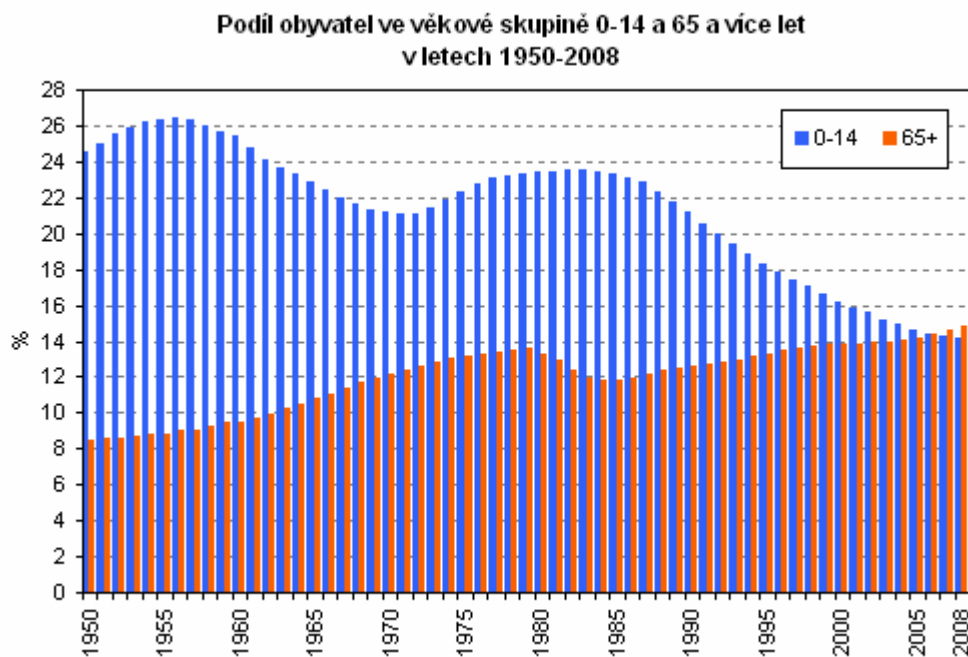
Graf číslo 2: Věková struktura populace seniorů v ČR k 1.3.2001

© Český statistický úřad, 2009

¹⁶Graf číslo 2. Český statistický úřad (online). Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/tab/62005430FE> (cit. 16.6.2010)

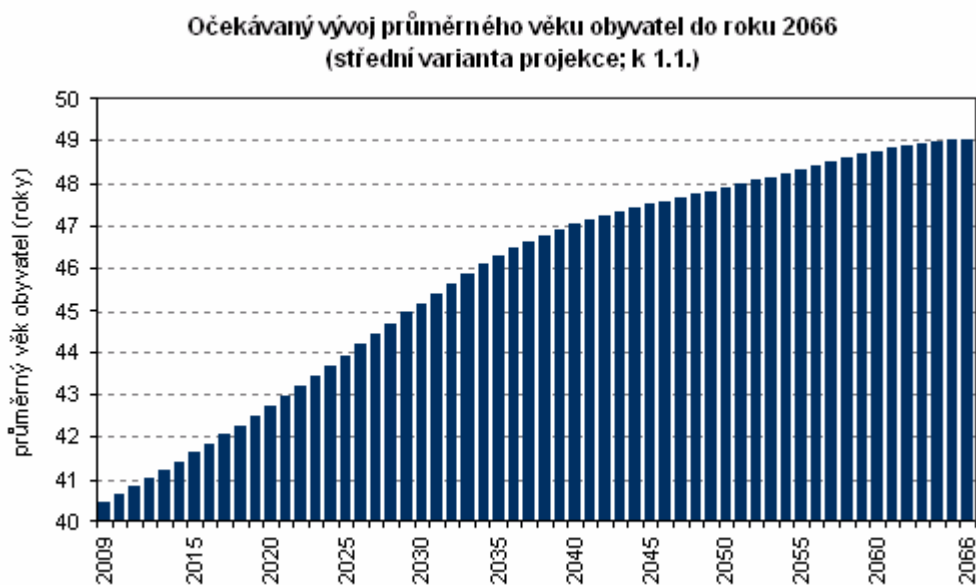
Graf číslo 3: Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65 a více let v letech 1950-2008

© Český statistický úřad, 2010

3.3 Očekávaný vývoj české populace

Graf číslo 4: Očekávaný vývoj průměrného věku obyvatel do roku 2066

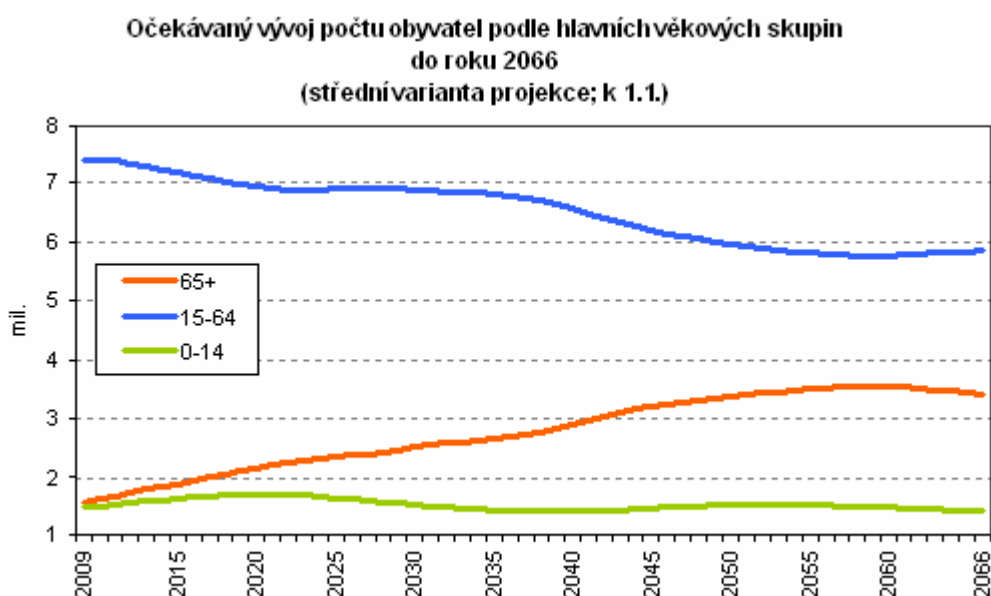

© Český statistický úřad, 2010

Vývoj průměrného věku obyvatel by měl dosáhnout v roce 2066 49 let, viz graf číslo 4.¹⁷

Podle předpokládaného vývoje se do roku 2066 počet osob ve věku nad 65 let víc jak zdvojnásobí. Měl by se podle prognózy pohybovat kolem tří a půl milionu obyvatel z celkového počtu obyvatel České republiky. Což je zhruba třetina populace, viz graf číslo 5.¹⁸

Graf číslo 5: Očekávaný vývoj počtu obyvatel podle hlavních věkových skupin

© Český statistický úřad, 2009

Vezmeme-li v úvahu počet domovů důchodců a jiných zařízení pro seniory v současné době, a počet míst, vyjde nám, že tato kapacita se bude muset

¹⁷Graf číslo 4. Český statistický úřad (online). Dostupné na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/ocekavany_vyvoj_prumerneho_veku_obyvatel_do_roku_2066

(cit. 14.6.2010)

¹⁸Graf číslo 5. Český statistický úřad (online). Dostupné na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/ocekavany_vyvoj_poctu_obyvatel_podle_hlavnich_vekovyh_skupin_do_roku_2066

(cit. 14.6.2010)

minimálně ztrojnásobit do roku 2060, má li zabezpečit adekvátní péči o rostoucí populaci seniorů.

„Česká společnost není připravena na své stárnutí, na proměnu demografické struktury, v níž ubývá mladá a střední generace a přibývá podíl seniorů.

Společnost není připravena reagovat na to, že proměněná rodina není schopna plně zabezpečit život seniorů. Společnost není připravena materiálně, chybí celá infrastruktura zařízení a technických podmínek života seniorů. Je nedostatek vhodného bydlení pro seniory, s různou mírou péče o seniora. Společnost není ani připravena z hlediska zdravotní péče a naopak péče se zhoršuje vytvářením bariér přístupu ke zdravotní péči prostřednictvím zdravotnických poplatků. Pro nemalou část seniorů jsou tyto poplatky faktorem, který jim zabrání využívat při řešení zdravotních problémů lékařskou péči, na kterou celoživotně platili.¹⁹

¹⁹ SAK, KOLESÁROVÁ-SAKOVÁ. *Reflexe postavení seniorů ve společnosti, výzkumná zpráva z kvalitativního výzkumu metodou focus group*. Výstup z projektu (2D06021) Proměna sociálního obsahu kategorie generace seniorů. Příspěvek k sociologii třetího věku. Praha : ASOV, 2008.

4 POSTAVENÍ SENIORŮ V SOUČASNÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI

4.1 Postavení seniora ve společnosti

„Jedním ze záporných společenských rysů je právě vnímání starší generace jako nepotřebné a nesamostatné komunity, která je přímým ohrožením národního životního standardu. Určitým způsobem se toto pro seniory „negativní“ společenské klima promítá do jejich postavení v rodině. S ukončením ekonomické aktivity ztrácí postavení seniorů na významu, dochází k ohrožení společenským vyloučením a k nedostatečné participaci na společenském dění. Mezigenerační solidarita a rodinná pospolitost upadá. Prarodiče jsou v rodinách často vnímáni jako zátěž, zejména vlivem jejich špatného zdravotního stavu a nesoběstačnosti v pokročilém věku, kdy jim rodiny často poskytují neformální péči mnohdy na úkor vlastního profesního či soukromého života. V horších případech převládne lhostejnost a rodinné svazky se, ať už vlivem faktické či psychické vzdálenosti (odcizení), oslabují. Velmi negativním důsledkem takovýchto situací může být předávání nežádoucích vzorců chování dětem, které jsou svědky nevhodného jednání rodičů s prarodiči.

Na druhé straně existuje zatím pouze menšina těch seniorů, kterým se daří zapojit aktivním způsobem do života společnosti i rodiny a kteří jsou nezaměnitelnou ukázkou toho, že je i v nejstarším období života možné prohlubovat dobré rodinné i sociální svazky, předávat množství dovedností, zkušeností i znalostí, pečovat o vlastní zdraví a udržovat soběstačnost. Nejen vlastními silami, ale i prostřednictvím rodinných příslušníků a přátel se tito lidé zasazují o vytvoření podmínek, v nichž solidarita převažuje nad

*diskriminací a nenahraditelný duchovní, kulturní, sociální i ekonomický přínos starší generace vyvrací mýty o společenské „nepotřebnosti“.*²⁰

Zvláště dnešní generace mladých lidí považují seniory za přivažek. Běžný občan, který se pohybuje například v městské hromadné dopravě, tohoto úkazu můžeme být svědky denně. Neochota naslouchat a pomáhat je až alarmující.

V historii se můžeme setkat s radami starších. Naši předkové přikládali vysokému věku váhu, co se týče moudrosti. Měli respekt ze starších. Ovšem slovo respekt jakoby dnešní mladé generace nevěděly, co znamená.

I v rodině měl ten nejstarší největší slovo, až téměř právo veta.

V současné době, kdy počet seniorů neustále narůstá, je důležité, aby se integrovali a plnohodnotně zapojili do fungování rodin. Vzhledem k naplněným kapacitám ústavů, se bude muset rozšířit podpora péče v rodinách o seniory.

4.2 Právní postavení seniorů

Mezi základní dokumenty, které se zabývají postavením seniorů v naší společnosti se bezesporu řadí na nejvyšším stupni Listina základních práv a svobod.

Zmíním alespoň jeden z článků, který konkrétně zmiňuje starší populaci :

„Článek 30

(1) Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.“

²⁰ MPSV. *Národní koncepce rodinné politiky*. Praha : MPSV, 2005.

Samozřejmě i další obsah Listiny se vztahuje na všechny věkové skupiny, seniory nevyjímaje.

Dále je potřeba zmínit Zákon o rodině, který upravuje veškeré rodinné vztahy, ochranu rodiny a další rodinné vztahy, seniory nevyjímaje.

4.3 Ústavní péče o seniory

V současné době existuje několik podob zařízení, které se zabývají péčí o seniory. Jedná se o Domovy pro seniory, Pečovatelskou službu, atd. Sociálních služby zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Je jen na seniorech kam se obrátí, potřebují-li pomoc. Existují i poradenská centra, tak zvané Sociální poradny, pokud si nejsou jisti na jakou službu mají nárok, nebo kam se obrátit o pomoc. Každý krajský úřad vede registr poskytovatelů sociálních služeb. Poskytovatelé mají zákonnou povinnost zajišťovat dostupnost informací o poskytujících službách, jejich rozsahu a způsobu financování.

Poskytovatelé sociálních služeb mohou poskytovat služby jen na základě oprávnění poskytnutém patřičnou registrací u příslušného orgánu.

Tato péče spadá do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí. Legislativně je tato péče zahrnuta v Zákoně o sociálních službách 108/2006 Sb.

Ovšem ústavní péče o seniory je v současné době nedostačující. Můžeme se o tom přesvědčit v tabulce 2 v příloze, kde je ukázán počet neuspokojených žadatelů o umístění v domovech důchodců a penziencech pro důchodce. Tato čísla jsou alarmující. V roce 2008 to bylo téměř 53 tisíc neuspokojených žádostí. Což jsou zhruba 3 procenta ze současného počtu

seniorů. Ovšem má-li se tento počet zvýšit, budeme se potýkat s vážnými problémy. Vzhledem k demografickým prognózám o počtu osob v důchodovém věku v nejbližších 50 ti letech, je tato kapacita zcela nevyhovující. Za 50 let to mohou být téměř statisíce.

4.4 Senior v rodině – soužití tří generací

„Společní třígenerační soužití není u nás častým jevem, ba dalo by se říci, že ve městech je dnes vzácností a že ve významném procentu přetrvává jenom na venkově“.²¹

Zobecnit třígenerační v podstatě není možné. Každé soužití je jiné. Případ od případu. Jak zmiňuje Matějček v předchozí citaci, je velmi ojedinělé najít třígenerační soužití ve městě. Zde má zpravidla generace seniorů své vlastní bydlení. Pouze lze nalézt soužití rodičů s dětmi, ve výjimečných případech soužití s jedním prarodičem, tak jako v případě rodiny Opletalových. Sama těchto případů z mého okolí mohu spočítat na prstech jedné ruky.

Kvalita každého soužití je dána především vztahy. Pokud jsou tyto vztahy vyrovnané, soužití se seniory může být velmi přínosné pro generaci vnoučat. Mohou je naučit spoustu věcí, na které třeba rodiče nemají čas, ale hlavně je vnímají rozdílně. Samozřejmě zde hraje podstatnou roli zdravotní stav prarodičů. Vzhledem k velké pokročilosti současného lékařství, se nemoci spojené se stářím dají úspěšně diagnostikovat a hlavně jejich příznaky zmírnit.

²¹ MATĚJČEK, DYTRYCH. *Radosti s strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*. Praha : Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X.

Ke stáří nelze přistupovat jako k druhu choroby, není to nemoc. Důležité je, že naše vztahy se seniory budou kopírovat naše děti. Pokud se budeme k prarodičům chvat s úctou a pochopením je to dobrý model, podle kterého se naše děti pak budou chovat k nám.

5 PROGRAMY NA PODPORU STÁRNUTÍ

Některé mezinárodní organizace reagovali na rychle se zvyšující počet seniorů. Již v roce 1982 byl Valným shromážděním OSN schválen Vídeňský mezinárodní akční plán stárnutí. Tento dokument je možné považovat za první mezinárodní dokument, který se zabýval stárnutím populace. V roce 1999 se konala světová konference o stárnutí a byla přijata Montrealská deklarace.

V roce 2001 v Bruselu přijata Rezoluce o zajištění udržitelnosti a kvality důchodů v Evropě.

Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí byl přijat v Madridu v roce 2002. Za úkol si kladl zejména zajištění kvality lidského života ve všech jeho etapách, podporu rodin pečujících o seniory a zejména stimulovat jednotlivé státy k přijetí národních programů stárnutí.

5.1 Český program na podporu stárnutí

Česká vláda, na základě výše uvedených dokumentů přijala v roce 2002 Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012. Program má přispět ke zvýšení kvality života ve stáří, vytvořit flexibilní sociální služby, které budou pružně reagovat na aktuální potřeby společnosti.

„Tento program stanovuje základní předpoklady pro to, abychom vytvořili podpůrné, integrující a vstřícné prostředí pro sebe i pro druhé. Jeho cílem je podpořit solidaritu a soudržnost mezi generacemi a zájem o situaci, těžkosti a preference starších lidí v České republice, zvýšit subjektivní a objektivní bezpečí a ochránit práva zranitelných skupin starých lidí“.²²

²² Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2010*. Praha : MPSV, 2008. ISBN 978-80-86878-65-2.

„Bylo konstatováno, že stárnutí populace je globálním jevem, na který reaguje mezinárodní strategie řešení stárnutí obyvatelstva ve 21. století. Na základě Národního programu přípravy na stárnutí bylo vytyčeno deset základních principů a s nimi souvisejících práv, zaměřených na etický přístup ke stáří jako přirozené a smysluplné etapy lidského života. Tyto základní principy se snaží postihnout potřeby českých seniorů, jejich důstojnost lidskou i ekonomickou, jejich nezávislost, účast seniorů na kulturním a politickém životě, kvalitu péče o seniory, uvědomění si a posílení osobní odpovědnosti seniora za přípravu na stáří.“²³

Dále byla zřízena Rada vlády pro seniory a stárnutí populace.

„Rada je stálým poradním orgánem vlády pro otázky týkající se seniorů a stárnutí populace. Ve své činnosti usiluje o vytvoření podmínek pro zdravé, aktivní a důstojné stárnutí a stáří v České republice a aktivní zapojení starších osob do ekonomického a sociálního rozvoje společnosti v kontextu demografického vývoje.“²⁴

²³ KŘENKOVÁ, R. *Právní postavení seniorů v České republice*. Výstup z projektu (2D06021) :Proměna sociálního obsahu kategorie seniorů. Příspěvek k sociologii třetího věku. Praha : ASOV, 2008.

²⁴ Rada vlády pro seniory a stárnutí populace. MPSV ČR (online). Dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/2897>. (cit. 24.3.2010)

6 KUZUISTIKA SLEDOVANÝCH RODIN

6.1 Metodologie

Metodou tohoto výzkumu je případová studie, nebo-li kazuistika.

*„Označení kazuistika je v současné době používáno v medicíně, psychologii, pedagogice a sociologii k popisu jednotlivých (zajímavých, neobvyklých) případů“.*²⁵

Použila jsem k popisu dvě rodiny, které dobře znám. Jména rodin jsou fiktivní, nspecifikovala jsem blíže jejich bydliště.

6.2 Rodina Novotných

Rodina Novotných žije na vesnici ve dvougeneračním domě. Tento dům je dvoupodlažní. Prarodiče obývají přízemí a rodiče s dětmi první patro. Ovšem byty nejsou odděleny, dům má pouze jeden vstup.

Rodina má celkem 6 členů. Desetiletá Jana, která navštěvuje místní základní školu, a třináctiletý Pavel, který dojíždí do základní školy na druhý stupeň, rodiče Kamil a Klára, 47 a 38 let. Oba pracují ve státní správě. Kamil jako správce počítačové sítě a Klára jako personalistka. Prarodiče Jindřich a Božena. Jindřich celý život pracoval ve slévárně, letos oslaví 71 narozeniny a Božena, 61 let, která pracovala jako vrátná. Jindřich a Božena jsou rodiči Kláry.

Pavel a rodiče dojíždějí do blízkého města do školy a do zaměstnání. Oba prarodiče jsou již v důchodu a nemusejí nikam denně cestovat. Díky jejich dobrému zdravotnímu stavu zatím rodina nemusí řešit žádnou pomocnou péči, jsou velmi vitální a soběstační. Samozřejmě že nějaké drobné zdravotní

²⁵ MUSILOVÁ, M. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. Olomouc :Pedagogická fakulta University Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-238-8934-6.

problémy se již vyskytly, ale nijak zásadní a vážné. Přestože Jindřich prodělal operaci plic před čtyřmi roky, jeho zdravotní stav je natolik dobrý, že se věnuje veškerým potřebným pracem. Prarodiče se starají o zahrádku za domem a zároveň se podílí na péči o dům. Ovšem uvážlivě, dle jejich sil. Dům prošel značnou rekonstrukcí v posledních třech letech, zpravidla se jednalo o svépomocné práce, jelikož Kamil je původní profesí stavební inženýr. Veškerá koordinace prací byla v jeho kompetenci a Jindřich se na těchto pracích velkou měrou podílel.

Božena ještě vypomáhá na svém bývalém pracovišti v době dovolených, kdy zastupuje své kolegyně. V případě náhlých událostí zastupuje i během roku.

Během letních prázdnin jsou děti doma. Každý rok jezdí s rodiči na dovolenou k moři. Zde se Kamil věnuje svému koníčku, potápění, nebo si celá rodina pronajme loď a celý týden se plaví po moři. Kamil má kapitánské zkoušky.

V době kdy rodiče během prázdnin dojíždí do zaměstnání, tak prarodiče na svá vnoučata dohlízejí. Někdy přijíždějí i děti od Jindřichovi a Boženiny druhé dcery. To pak může nezaujatý pozorovatel pocít, že se ocitl na malém dětském táboře. Přidají-li se i jiní kamarádi z vesnice, je tu možné potkat i osm až deset dětí najednou. Děti jsou již ve věku, kdy již nemusejí být pod neustálým dohledem. Navíc tato malá vesnice svým dětským obyvatelům poskytuje velké vyžití na novém hřišti, které bylo nově zrekonstruováno. Takže děti korzují během dne po celé obci.

Díky tomu, že rodina žije na malé vesnici, všichni se tu znají, nemusí být starost o volně se pohybující děti příliš velká.

Toto rodinné soužití se zdá vcelku harmonické. Ale i zde se vyskytují občas problémy. Obzvláště jedná-li se o způsoby oprav domu, jelikož Jindřich je starší generace a nezná veškeré vymoženosti a možnosti dnešního moderního stavebnictví. Naopak Kamil, kterému je vše profesně blízké, často Jindřichovi oponuje.

Dále se zde vyskytují lehké komunikační problémy mezi dětmi a prarodiči, jelikož děti často používají vymoženosti moderní doby, jako počítač, internet a prarodiče mnohdy těmto věcem nerozumí, jelikož je k životu v podstatě nepotřebovali. Vystačí s běžnou pevnou telefonní linkou. Další problémy se vyskytují při financování chodu domu. Prarodiče nemají samozřejmě vysoké příjmy a financování například oprav je na zpravidla na rodičích, kteří jsou nuceni čerpat různé úvěrové produkty, na které nelze v již vysokém věku dosáhnout.

Toto třígenerační soužití lze hodnotit jako dobré. I přes drobné problémy mají děti ke svým prarodičům velmi dobré vztahy. Občasné drobné konflikty jen utužují tyto dobré vztahy. I rodiče vycházejí s prarodiči velmi dobře.

6.3 Kazuistika rodiny Opletalových

Rodina Opletalových žije v okresním městě v panelovém bytě o celkovém počtu čtyř místností. Jedná se o kuchyň, a tři pokoje. V tomto bytě žijí pospolu tři generace.

Jeden pokoj obývá nejmladší z členů rodiny, Marek, kterému je 14 let a navštěvuje osmou třídu základní školy nedaleko svého bydliště. Obyvatelem druhého pokoje je babička Jana, 63 let, vdova. Manžel zemřel před rokem ve věku 67 let. Jana již dlouhou dobu v invalidním důchodu, který plynule přešel na důchod starobní. Babička Jana je velmi vážně nemocná. Trpí velmi silnou

cukrovkou a onkologickým onemocněním a vyžaduje denní péči. Sama není schopna se o sebe postarat. Dcera Pavla zajišťuje pravidelnou stravu a veškerou další péči. Jednou nebo dvakrát týdně dochází zdravotní sestra se kterou konzultuje aktuální problémy a změny zdravotního stavu své matky.

Ve třetím pokoji, který zároveň slouží jako obývací, bydlí rodiče Pavla a Petr. Pavla, 34 let, je dlouhodobě nezaměstnaná. Díky nemoci své matky si vyžádala příspěvek na péči a v podstatě jejím zaměstnáním je péče o nemocnou matku. Petr, 42 let, je druhým manželem Pavly. S otcem Marka se Pavla rozvedla před deseti lety. Petr pracuje jako údržbář. Petr s Pavlou vychovává jejího syna Marka. Vlastní otec si Marka bere velmi sporadicky, jelikož jeho práce obnáší neustálé cestování, je řidičem kamionu. Snaží se být s Markem alespoň o prázdninách dva týdny.

Ovšem sám Petr trpí chronickými bolestmi zad a velmi často je doma v pracovní neschopnosti.

Rodina díky nepracující matce a často nemocnému otčímovi není finančně dostatečně zaopatřena. Babička velkou částí svého důchodu přispívá na chod domácnosti. Ovšem zbytek důchodu spolýká pořízení různých léků. Celá rodina se snaží využívat všech sociálních příspěvků, které náš systém umožňuje, ale i tak se pohybují na hranici životního minima. Jelikož vyřízení příspěvků a dávek je velmi zdlouhavé, někdy to trvá i několik měsíců. Pavla neustále vyplňuje dotazníky a žádosti. I sociální pracovnice rodinu navštívila, ale jak sama řekla, vyřízení žádosti bude trvat dva až tři měsíce.

Vztahy v rodině jsou poznamenány nepříznivou finanční situací. Konflikty se ovšem netýkají pouze peněz. Babička Jana neustále komentuje

neschopnost Petra rodinu zabezpečit a jeho laxní přístup ke všem problémům. Déle jsou na denním pořádku slovní přestřelky mezi Pavlou a Markem. Markovi školní výsledky nejsou dobré. Také je velmi aktivní dítě v pubertě a co na srdci to na jazyku. Zákaz televize, počítače jsou zde na denním pořádku. Marek také zcela ignoruje zdravotní stav své babičky a pokud je s ní doma sám absolutně její požadavky na pomoc sabotuje. A z toho pramení další problémy. Pokud Pavla zjistí, že Marek babičce nepomohl, je to důvod k další hádce, která se ve finále řeší fackou.

Toto rodinné soužití je velmi komplikované. Otázkou ovšem zůstává, kde hledat příčinu těchto velmi napjatých vztahů. Můžeme se domnívat, že Pavla spíše očekávala, že její nový muž přinese zázemí celé rodině, a ona již nebude muset řešit špatnou finanční situaci. Vždycky si myslela, že její matka jí bude oporou při výchově syna, na kterého byla nějakou dobu sama. Ovšem nemoc si nevybírá a teď je nucena se naopak o svoji matku postarat. Petr svojí flegmaticností a netečností její situaci neulehčuje. Pokud je v pracovní neschopnosti, vyžaduje péči o svou osobu a s ničím nepomůže. I když si myslím, že jeho zdravotní stav není extrémně vážný, spíše si myslím, že je za tím pouze pohodlnost.

Syn Marek je v těžké pubertě. Komunikace s ním je velmi obtížná. Nejeví zájem o školu a ani o rodinu. Jediným jeho smysluplným trávením volného času je sezení u počítače. Pavla již se synem navštívila poradnu. V současné době Marek navštěvuje i dětského psychologa. Pavla má snahu svoji těžkou situaci řešit, doufejme, že ke zdárnému konci.

Na závěr mohu konstatovat, že vztahy odpovídají typu rodinného soužití, které je nefunkční.

ZÁVĚR

Shrnu-li předešlá tvrzení, vyjde mi, že naše společnost se řítí do záhuby. Myslíte, že tomu tak není? Já tedy ne. Už v současné době se potýkáme s nedostatkem míst u ústavech pro seniory. Mám pocit, že tato situace je více než alarmující. Kdo se o mne postará, pokud rodina nebude mít dost sil se o mne postarat?

Náš sociální systém si tohoto problému již všiml, ale mám pocit, že se o tomto aktuálním problému jen napsalo mnoho studií a vydalo velké množství statistických zpráv. Je ovšem toto dostačující? Zákon 108/2009 Sb. bude muset projít ještě mnoha změnami. V současné době lze žádat o pomoc různé sociální odbory, ale proces schvalování a naplňování požadavků je velmi zdlouhavý. Někdy mám pocit, že než úřad rozhodne o přiznání té či oné dávky potřebným, nedožijí se žadatelé tohoto rozhodnutí. Toto je nejzávažnější problém, který bude potřeba vyřešit do budoucnosti.

Dále systém podpory rodin pečujících o seniory je nedostatečný. Měla by zde být propojenost lékařské péče a sociální podpory. Pokud bude možné se o seniory postarat adekvátně, věřím, že mnoho rodin toho využije. Je spousta lidí, kteří nebudou chtít odkládat své prarodiče do ústavů, ale budou jim chtít zajistit optimální péči v pohodlí domova, tak jak si to za svou celoživotní péči zaslouží. Nejenom, že nebudou chtít, ale hlavně nebudou dostatečné kapacity.

Ovšem bez adekvátní podpory sociálního systému toho nebudou schopni.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BOUDON, R. *Sociologický slovník*, Olomouc :2004, s. 169. ISBN 80-244-0735-5.
2. *Encyklopedický slovník*. 1. vyd. Praha :1993. ISBN 80-207-0438-8.
3. HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. Praha :Portál, 1996. ISBN 80-7178-105-3 s. 31-32.
4. KŘENKOVÁ, R. *Právní postavení seniorů v České republice*. Výstup z projektu (2D06021) :Proměna sociálního obsahu kategorie seniorů. Příspěvek k sociologii třetího věku. Číslo aktivity A80503. Praha : ASOV, 2008.
5. MATĚJČEK, DYTRYCH. *Radosti s strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*. Praha : Grada, 1997. ISBN 80-7169-455-X. s. 48.
6. MUSILOVÁ, M. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. Olomouc :Pedagogická fakulta University Palackého, 2002. ISBN 80-238-8934-6.
7. REJMAN, L. *Slovník cizích slov*. 1.vyd. Praha,1966. s. 150.
8. SAK, KOLESÁROVÁ-SAKOVÁ. *Reflexe postavení seniorů ve společnosti*, výzkumná zpráva z kvalitativního výzkumu metodou focus group. Výstup z projektu (2D06021) :Proměna sociálního obsahu kategorie seniorů. Příspěvek k sociologii třetího věku. Číslo aktivity : A80409. Praha :ASOV, 2008.
9. SAK, KOLESÁROVÁ-SAKOVÁ. *Zpráva z výzkumu „Názory a postoje české populace k seniorům“*. Projekt :Proměna sociálního obsahu kategorie generace seniorů. Příspěvek k sociologii třetího věku. Číslo aktivity :A80306. Praha : ASOV, 2008.

10. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha :Karolinum. 2008. ISBN 80-246-0956-8.
11. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.* Praha :Karolinum. 2008. ISBN 978-80-246-1318-5. s 257.
12. VOKURKA, M. HUGO, J. a kol. *Velký lékařský slovník.* Praha : Maxdorf, 2003. ISBN 80-85912-97-X.
13. WOLF, J. a kol. *Umění žít a stárnout.* Praha :Svoboda, 1982, s. 32.
14. Zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
15. Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.
16. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2010.* Praha : MPSV, 2008. ISBN 978-80-86878-65-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. *Národní zpráva o rodině*. MPSV ČR (online). Dostupné na http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf (cit. 20.3.2010)
2. Graf číslo 1. Český statistický úřad (online). Dostupné na http://www.olomouc.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/3008-03-v_roce_2001-charakteristiky_bydleni (cit. 22.3.2010).
3. Graf číslo 2. Český statistický úřad (online). Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/tab/62005430FE> (cit. 16.6.2010)
4. Graf číslo 3. Český statistický úřad (online). Dostupné na http://notes2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/podil_obyvatele_ve_vekove_skupine_0_14_a_65_a_vice_let_v_letech_1950_2008 (cit. 22.3.2010)
5. Graf číslo 4. Český statistický úřad (online). Dostupné na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/ocekavany_vyvoj_prumerneho_vek_u_obyvatel_do_roku_2066 (cit. 14.6.2010)
6. Graf číslo 5. Český statistický úřad (online). Dostupné na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/ocekavany_vyvoj_poctu_obyvatel_podle_hlavnich_vekovych_skupin_do_roku_2066 (cit. 14.6.2010)
7. Rada vlády pro seniory a stárnutí populace. MPSV ČR (online). Dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/2897>. (cit. 24.3.2010).
8. Tabulka číslo 1. Český statistický úřad (online). Dostupné na: [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/6200534969/\\$File/41230431.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/6200534969/$File/41230431.pdf) (cit. 12.6.2010)

9. Tabulka číslo 2. MPSV ČR (online). Dostupné online na :
http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/1303.pdf (cit. 10.6.2010)

PŘÍLOHA

Příloha č. 1 - Věková struktura obyvatelstva podle krajů v r. 2001

Příloha č. 2 - Neuspokojení žadatelé o umístění v domovech důchodců
a penziencech pro důchodce v České republice (stav k 31.12.)

PŘÍLOHA Č. 1 - Věková struktura obyvatelstva podle krajů v r. 2001²⁶

Tabulka 1

Kraj	Počet obyvatel			Podíl obyvatelstva ve věku (%)			Index stáří	
	celkem	ve věku			0-14	15-59		60+
		0-14	15-59	60+				
Hlavní město Praha	1169106	156702	768758	241949	13,4	65,8	20,7	154,4
Středočeský kraj	1122473	179109	731928	211030	16,0	65,2	18,8	117,8
Jihočeský kraj	625267	103831	408356	113011	16,6	65,3	18,1	108,8
Plzeňský kraj	550688	86467	358929	105179	15,7	65,2	19,1	121,6
Karlovarský kraj	304343	50970	202517	50797	16,7	66,5	16,7	99,7
Ústecký kraj	820219	138864	544171	136995	16,9	66,3	16,7	98,7
Liberecký kraj	428184	72177	282820	73131	16,9	66,1	17,1	101,3
Královéhradecký kraj	550724	89738	355911	104906	16,3	64,6	19,0	116,9
Pardubický kraj	508281	85559	328480	94172	16,8	64,6	18,5	110,1
Vysočina	519211	89728	333746	95678	17,3	64,3	18,4	106,6
Jihomoravský kraj	1127718	180138	733602	213708	16,0	65,1	19,0	118,6
Olomoucký kraj	639369	105384	417715	116184	16,5	65,3	18,2	110,2
Zlínský kraj	595010	98415	386760	109736	16,5	65,0	18,4	111,5
Moravskoslezský kraj	1269467	217780	834239	217307	17,2	65,7	17,1	99,8
Česká republika	10230060	1654862	6687932	1883783	16,2	65,4	18,4	113,8

²⁶ Tabulka číslo 1. Český statistický úřad (online). Dostupné na: [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/6200534969/\\$File/41230431.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/6200534969/$File/41230431.pdf) (cit. 12.6.2010)

**PŘÍLOHA Č. 2 - Neuspokojení žadatelé o umístění v domovech důchodců
a penzích pro důchodce v České republice (stav k 31.12.)²⁷**

Tabulka 2

	Domov důchodců		Penzion pro důchodce
	celkem	z toho přednostní a naléhaví	
1989	13 241	údaj se nesledoval	3 638
1990	13 461	údaj se nesledoval	3 846
1991	13 018	údaj se nesledoval	5 472
1992	17 188	údaj se nesledoval	6 645
1993	17 099	údaj se nesledoval	8 069
1994	17 009	údaj se nesledoval	9 493
1995	18 549	5 715	12 364
1996	21 609	6 569	14 980
1997	23 454	7 146	17 612
1998	25 431	7 110	18 443
1999	27 243	7 523	19 678
2000	28 784	6 816	20 652
2001	34 763	9 227	22 148
2002	33 283	7 771	17 601
2003	50 192	9 009	25 389
2004	38 220	6 474	17 930
2005	43 187	7 696	17 304
2006	50 929	7 135	21 032
2007	48 131 ¹⁾	údaj se již nesleduje	údaj se již nesleduje
2008	52 953 ²⁾	údaj se již nesleduje	údaj se již nesleduje

1) Od roku 2007 kategorie „Domovy pro seniory“ – v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách došlo ke změně členění a značení druhu zařízení sociálních služeb a z tohoto důvodu údaje předchozích let nenavazují

2) Předběžný údaj

²⁷ Tabulka 2. MPSV ČR. Dostupné online na : http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/1303.pdf (cit. 10.6.2010)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Helena Antonová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph. D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Soužití více generací
Název v angličtině:	Intergenerational relations
Anotace práce:	Cílem práce bylo posoudit současné postavení seniorů v rodině a ve společnosti. Zmapovat pro a proti samostatného bydlení seniorů a zda je současná péče o stárnoucí populaci dostatečně zabezpečena.
Klíčová slova:	senior, generace, soužití, stáří
Anotace v angličtině:	The aim of this work is to deal with the contemporary position of elderly people in family and society, to map the pros and cons of their living on their own and to assess if at present there is a sufficient level of care for them
Klíčová slova v angličtině:	elderly people; generation; living together; old age
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 - Věková struktura obyvatelstva podle krajů v r. 2001 Příloha č. 2 - Neuspokojení žadatelé o umístění v domovech důchodců a penzích pro důchodce v České republice (stav k 31.12.)
Rozsah práce:	38 stran

Jazyk práce:	Český jazyk
---------------------	-------------